

**УКРАЇНЬКА ГРОМАДСЬКА ГРУПА СПРИЯННЯ
ВИКОНАННЮ ГЕЛЬСІНСЬКИХ УГОД**

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ
№ 2**

БЕРЕЗЕНЬ 1980 РОКУ

**ЗАКОРДОННЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ
ГЕЛЬСІНСЬКОЇ ГРУПИ
Нью-Йорк, 1981**

**УКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ГРУПА СПРИЯННЯ
ВИКОНАННЮ ГЕЛЬСІНСЬКИХ УГОД**

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ
№ 2**

БЕРЕЗЕНЬ 1980 РОКУ

**ДОДАТОК ДО "ВІСНИКА РЕПРЕСІЙ В УКРАЇНІ"
вип. 8, 1980 рік**

**Упорядкувала
Надія Світлична**

**ЗАКОРДОННЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ
ГЕЛЬСІНСЬКОЇ ГРУПИ
Нью-Йорк, 1981**

ВІД УПОРЯДНИКА

Матеріали "Інформаційного бюлетеню No 2" Української Гельсінської групи, датованого березнем 1980 року, відомі українському читачеві з багатьох публікацій. Зокрема, його включає, разом з 5-ма іншими бюлетенями групи збірка: "Інформаційні бюлетені Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод. Випуски: ч. 1, 1978; ч. 2, 1978; безномерний, березень 1979; ч. 1, 1980; ч. 2, 1980. Упорядкував Осип ЗІНКЕВИЧ. Післяслово Ніни СТРОКАТОЇ. Українське видавництво "Смолоскип" ім. В. СИМОНЕНКА, Торонто-Балтимор, 1981", 199 стор.

Проте Закордонне Представництво Української Гельсінської групи вважає за потрібне здійснення цього видання, яке ми заповіли від редакції "Вісника репресій в Україні" як додаток до ВІСНИКА вип. 8 за 1980 р. Цим ми не прагнемо ані конкурувати, ані применшувати значення згаданого збірника. Необхідність такого видання вбачаємо у значних текстуальних розходженнях варіанту, вміщеного в згаданому збірнику, і копією з архіву Закордонного Представництва УГГ.

Так, збірник "Смолоскипу" чомусь обмежується лише інформаційною частиною бюлетеню, не передрукувавши важливих, часом програмних, документів Групи, наприклад, "Від Української правозахисної групи в справі Юрія ЛИТВИНА", чи "Останнє слово Юрія ЛИТВИНА на суді у Василькові", хоч вони були свого часу оприлюднені в українських газетах і журналах. Крім того, навіть у вміщеній частині бюлетеню збірка не пояснює багатьох помилок і переколючень, які там є, а це може дезінформувати читачів.

Готуючи до видання наявний у нашому архіві варіант "Інформаційного бюлетеню", ми старалися врахувати помилки своїх колег із "Смолоскипу".

Ми не ставили своїм завданням науково опрацювати матеріал "Інформаційного бюлетеню", обмежившись окремими поясненнями деяких скорочень та підсумковим покажчиком імен, згадуваних у тексті "Бюлетеню".

Зміст матеріалів "Інформаційного бюлетеню" ми додали, щоб полегшити відшукування потрібного матеріалу.

Зауваження і пропозиції щодо цього видання просимо надсилати на адресу:

P. O. Box 770
Cooper Station
New York, N. Y. 10003.

ПОЯСНЕННЯ ДЕЯКИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВІР — відділ віз та реєстрацій — установа, що оформляє документи на еміграцію.

ВКК — рос. врачебно-консультационная комиссия (лікарсько-консультаційна комісія).

ДТСААФ (рос. ДОСААФ) — Добровільне товариство сприяння армії, авіації і флоту.

Помбур — помічник бурильника

Райвиконком — районний виконавчий комітет депутатів трудящих.

РайВНО (рос. райОНО) — районний відділ народної освіти при райвиконкомі.

РВВС — районний відділ внутрішніх справ (міліція).

СПЛ — спеціальна психіатрична лікарня

УГГ — Українська Гельсінська група

ЗАСУДЖЕННЯ ПРАВОЗАХИСНИКА, ПЕДАГОГА ПЕТРА ПАВЛОВИЧА РОЗУМНОГО

Восьмого жовтня 1979 року в с. Пшеничному Солонянського р-ну на Дніпропетровщині було заарештовано Петра Павловича РОЗУМНОГО за звинуваченням по ст. 222, ч. 3 КК УРСР, що коментується: "Передбачає відповідальність за носіння, виготовлення, збут кинджалів, фінських ножів та іншої холодної зброї без відповідного дозволу". Максимальний термін покарання 3 роки.

21/XII-79 р. П. РОЗУМНОГО судили в Солонянському райсуді до 3-х років позбавлення волі з відбуванням у виправно-трудовах таборах загального режиму. Міра покарання "обрана з урахуванням характеру та ступеня громадської небезпеки, вчиненого ним злочину і даних, що характеризують особу засудженого..." (витяг з вироку Петра РОЗУМНОГО).

Який злочин вчинив П. РОЗУМНИЙ?

Весною, на Великдень, П. РОЗУМНИЙ поїхав провідати в заслання свого друга і колегу, політичного засланця Євгена СВЕРСТЮКА. А коли повертався, його обшукали в аеропорту Багдарин Бурятської АРСР і вилучили саморобного кишенькового ножика вжиткового призначення, після чого склали протокол за носіння холодної зброї без дозволу.

Віз він ще другий ніж, мисливський, куплений у магазині Багдарина без мисливського посвідчення, але номерований. Мисливський ніж йому залишили до в'язання. П. РОЗУМНИЙ написав прокуророві протест, слідчий Солонянського р-ну згодом викликав його на розмову, П. РОЗУМНИЙ не пішов.

У вересні П. РОЗУМНИЙ вдруге поїхав у с. Багдарин до Є. СВЕРСТЮКА. Цей вояж до політзасланця комусь не сподобався — "справу" з ножами пустили в хід: над оформленням, тобто законності справи ніхто довго не мудрував.

Засудили його на підставі **письмових свідчень** двох міліціонерів: ВАСЮТИНСЬКОГО В. Н., МАЗОНІНА В. Д. і продавщиці НІКІТИНОЇ М. І. (в суд вони не з'явилися) — жителів с. Багдарин Бурятської АРСР — та **висновку** криміналістичної експертизи на вилучений кишеньковий ніж як на предмет, що "ріже і коле". Мисливський ніж теж прилучили до "справи" як речовий доказ: мисливського посвідчення П. РОЗУМНИЙ не мав.

Свідчення трьох свідків були представлені російською мовою в справі, П. РОЗУМНИЙ зажадав, щоб їх було перекладено на українську. Суддя виконав це на його слушну пропозицію, але вартість перекладу, сумою в 60 карбованців, присудив сплатити засуджено-

му П. РОЗУМНОМУ. (Отак! Факт, гідний уваги радянського судочинства, як особливо промовистий!).

Першому голові суду ДАНИЛЬЧЕНКОВІ РОЗУМНИЙ висловив недовір'я, бо той осікся давніше на дуже конфузній справі робітників-будівельників, що працювали за договором будівництва птахоферми. Призначили іншого голову.

Відмовився від адвокатського захисту — призначили, всупереч законові, незважаючи на протест підсудного.

На спростування безглузлого звинувачення про ножі, що "колять і ріжуть" П. РОЗУМНИЙ прочитав лекцію з історії винаходу людиною зброї взагалі, і на закінчення спитав, чому його не судять за сокиру і сікач — бо то є справжня холодна зброя — які в нього є вдома і яких не вилучено як речових доказів його злочинних намірів колоти і різати?!

Як свідка викликали в суд його сина Тараса, що, приїхавши з Івано-Франківська, встиг сповістити про суд над П. РОЗУМНИМ Солонянським родичам. З численної родини було лише трое кривних, бо навіть адвокат тримав у таємниці день суду. Зате до судової залі прибуло все чиновництво і партійне керівництво району. Серед них був голова райвиконкому МАМОНТ, зав. райВНО ГАРКУША В. І. (Цевін гаркнув довчительки, небоги П. Розумного: "А ти чого тут? Як на вчительські збори, то тобі ні на кого дитину лишити?!"), ДТСААФ, зав. Будинком культури, дехто з учителів, пенсіонери тощо. Декого приваблювали поширювані чутки, що судитимуть шпигуна, спійманого з машинкою і рацією, а партійне начальсьво знало цю цікаву, ерудовану людину, громадського діяча, "наклепника".

Перед початком суду разом із запрошеними зайшов правозахисник із м. Дніпропетровська Іван СОКУЛЬСЬКИЙ. До нього підійшов чоловік у цивільному й запропонував: "Сокульський, вийдіть!" Той не підкорився. Вдруге запропонував вийти. "Я не вийду". Невідомий у цивільному: "Суд не почнеться, доки ви не вийдете". Сокульський вийшов, а незабаром увійшов знову в супроводі двох. Сів, а з обох боків біля нього сіли ті двоє невідомих, і так усі троє сиділи до кінця суду.

Трирічне покарання суддя розділив на дві частини: на маленький ніжик припадає один рік, а на мисливський — два роки: більшого строку законом не передбачено.

Які ж "дані, що характеризують особу засудженого?.." —

Петро РОЗУМНИЙ народився 1926 року, походить із багатодітної родини репресованого батька Павла РОЗУМНОГО, який у 1932 році загинув на будівництві Біломорканалу. Петро зазнав

усякого добра: в 16 років його вивезли на роботу до Німеччини, там його було призвано до Червоної Армії, там він і проходив військову службу.

У 1958 році закінчив Дніпропетровський інститут іноземних мов. Учителював, а в 1961 році за доносом "бдителя"-колеги був заарештований без прокурорської санкції органами КДБ. Слідство тривало тиждень, після чого випустили, але піддали остракізмові вчительської конференції з винесенням постанови про заборону вчителювати. КДБ не дало ходу справі, П. РОЗУМНИЙ працював у краєзнавчому музеї м. Кременець, потім переїхав у Дніпропетровську область і продовжував учителювати. Так продовжувалося п'ять років, до 1967 року, поки за нього знов узялися компетентні органи за його громадську діяльність, за його добрі справи, за роботу в школі, що (як декому здавалося) виходила за межі вчительських функцій. Властям не подобалося, коли він відкривав імена забутих, занедбаних українських патріотів, діячів культури. Він упорядкував могилу забутого письменника Тимофія БОРДУЛЯКА, колишнього священника. Він відстоював інтереси вчителів, твердо і послідовно захищав професійний вчительський статус і, будучи за вдачею дуже товариським і миролюбним, ставав ніби в опозицію до адміністрації вчительських колективів, що й спричинювало його нестале положення. П. РОЗУМНИЙ був бездоганно вимогливий до себе самого так само, як і до кожного з учителів школи. Був випадок, коли вчитель порушив морально-етичну лінію педагога-вихователя. П. РОЗУМНИЙ вжив усіх заходів, аж до заяви в райком, щоб це ліквідувати, не боячись, що це обернеться прикрістю для нього самого. А в рік санацій на Україні — 1972 року — він уник арешту, але не уник позасудового переслідування, позбавлення можливості працювати за фахом тощо. Підтримання давніх дружніх стосунків з Євгеном СВЕРСТЮКОМ у передолімпійський рік вирішило його долю.

Його послали в табір за адресою: **322530 Дніпропетровська обл., Жовті Води, уст. 308/26, бригада 153**, де він і перебуває з 15 лютого цього року. Його 80-річна мати Федора Степанівна РОЗУМНА проживає у весняно-літню пору в с. **Пшеничне Солонянського р-ну Дніпропетровської області**.

ЮРІЙ ТИМОНОВИЧ ЛИТВИН.

Після райсуду, що відбувся в м. Василькові, і до затвердження вироку касаційною інстанцією Київського облсуду — поборника прав людини, поета і публіциста Юрія Литвина тримали в Київській Лук'янівській в'язниці в умовах несусвітнього скопища порушників радянського соціалістичного законодавства, порушуючи елементарні санітарні умови утримання найневибагливішого і до всього звиклого покидька, що пустився берега. Чистка передолімпійського року нагнала в тюрму силу-силенну різних людей — від злочинців до нероб, хронічних алкоголіків, дрібних злодіїв і хуліганів. Не було де ні сісти, ні лягти, а від лихослів'я ставало ще тісніше. Згодом Ю. Литвина етапували в Білу Церкву, в табір, де виготовляють радіодеталі для Білоцерківського радіозаводу; тут на короткому побаченні крізь скло мати бачила свого знеможеного і хворого сина. Розмовляли через слухову трубку. Це було 4 лютого цього року; мати ще встигала 14. Її передати передачу, а 19 лютого сина забрали з Білоцерківського табору.

Як виявилось, його перевезли до табору **м. Буча Київської обл., ЮА-45/85-63**. Буча, як і Біла Церква, знаходиться поблизу Києва, а Ю. Литвина везли 7 днів (!): його завозили в Київ (?). Він приїхав до місця свого призначення в м. Бучу зовсім знесилений. Виразки шлунку і кишківника, мабуть, відновилися, дуже болять, і Ю. Литвин, який завжди замовчує свої хронічні і небезпечні наслідками хвороби, в останньому, березневому, листі пише: "... боюсь напоротися на хірургічний ніж". Є загрозна небезпека, смертельна небезпека над многостраждальною, героїчною людиною, якою є Юрій Литвин. Санчастина табору призначила йому дуже бідненьке (трохи краще від загального) так зване дієтхарчування, проте чорний хліб тут замінили білим. Це триває від 1 березня, і певно, що цього замало для рятунку хворої людини.

ПЕТРО ВАСИЛЬОВИЧ СІЧКО

етапований у табір: **Ворошиловградська обл., м. Брянка-6, УЛ-314/11, загін 3**. Табір працює на автомобільний завод, його цехи виготовляють окремі автомобільні деталі.

До табору прибув перед Новим 1980 роком. Хворів два тижні на тяжку форму грипу. Потім оперуповноважений повів його по всіх цехах рабовласницького підприємства, мовляв, дивися і вибирай собі роботу за уподобанням. Коли прийшли до вантажного цеху, П. Січко виявив своє бажання працювати вантажником. "Ні, — сказав оперуповноважений, — ця важка

робота не для тебе, можна вибрати кращу, але треба нам з тобою поговорити". "Ні, з вами нема про що говорити", — відрубав Січко.

Тоді його привели в токарний цех і показали верстат, на якому він має різати металеві труби. Інженер Січко оглянув детально все приміщення цеху і відмовився приступати до роботи на тій підставі, що в цеху відсутня техніка безпеки, зокрема, кранбалки з табличкою інспекції дворічної давности і працюють з перевищенням нормативної потужности. Викликали начальника техніки безпеки, той показав йому токарний верстат, відведений Січкові до роботи і звелів розписатися в журналі про одержання інструктажу. Січко відмовився розписатися і попросив принаймні друковану інструкцію. Обурений нечуваними вимогами зека, начальник техніки безпеки повернувся до якогось здорованя: "Петя, ану возьми дрын и проинструктируй этого умника!". Тут у розмову втрутився начальник цеху Олійник О.П.: "Иди работай, все равно эта кранбалка упадет тебе на голову". Справа дійшла до начальника заводу, він сказав: "Разрешаю тебе не приступать к работе, пока в цеху не будет наведен должный порядок". За кілька днів цех причепурили, а таблички інспекції на кранбалках почіпляли нові — звісно, без перевірки. П. Січко почав різати труби, але норми виконати не може.

Шостого березня 1980 року на П. Січка напало двоє невідомих йому зеків, коли він кінчав роботу (працював у другій зміні). Вони притисли його до стіни, один ребром долоні¹ натискав на горло, а другий ударив по носі і розбив до крові. Січко вирвався, втік на вахту. Начальник табору запропонував написати доповідну, а напасників упізнати. Він відмовився і написав заяву прокуророві області.

ВАСИЛЬ ПЕТРОВИЧ СІЧКО

наприкінці грудня 1979 року етапований у м. Черкаси-4, ЕЧ-325/62, бр. 52. Працює на будівництві — рие вручну траншеї, норми не виконує, його підганяють: "Дайош, рой-рой!". Пишуть рапорти. Хворого на грип, з температурою, примусили працювати — копав навколішки. На побаченні з матір'ю розповідав про здеморалізоване вкрай середовище в'язнів, серед яких мусить жити. Табірні умови самі по собі вбивчі, а середовище таке, що нестерпно. **Він звертається до всіх міжнародних правозахисних об'єднань, зокрема до Асоціації Юристів, щоб домогалися розгляду питання статусу політв'язнів і переведення радянських**

1. В копії ЗПУГГ — "тильною стороною долоні".

в'язнів-правозахисників в окремі табори (до часу їх звільнення) незалежно від того, за якою статтею їх було суджено.

ВАСИЛЬ СТЕПАНОВИЧ СТРІЛЬЦІВ

був засуджений за порушення паспортних правил (ст. 196 КК УРСР) до 2 років примусової праці; наприкінці року **етапований у Полтавську обл., п/в Божкове, ОП-317/16-6-21**. В. Стрільців не одружений, з родичів має єдиного кривного брата Павла. На побачення до нього поїхала дружина П. Січка як родичка й друг. Адміністрація табору відмовила їй у побаченні, мовляв побачення надаються прямим кривним. Листи В. Стрільцева пропадають, ніхто нічого про нього не знає досі.

ЯРОСЛАВ ЛЕСІВ,

правозахисник, у недавньому минулому політв'язень, відбув строк покарання (за неточними даними — 7 років) і повернувся додому в Долинський район Івано-Франківської обл., до своєї родини. У вересні (?) 1979 року був заарештований і звинувачений за неточними відомостями за ст. 229 ("виготовлення, придбання, зберігання отруйних речовин"). Засуджений до 2 років таборів примусової праці.

ЗВАРИЧ ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ,

мешканець м. Долина Івано-Франківської обл. 10 червня 1979 року зайшов до їдальні поїсти. Тут міліція Долинського РВВС¹ підійшла до столика, за яким він сидів, і силоміць схопила його як п'яного. Насправді він був тверезий (мав при собі всього 80 коп.). Його стали виводити на очах людей, за нього заступилися, але це не допомогло. Його відвезли в медвигверезник, побили, облили водою і повезли в Івано-Франківське КДБ. 17 липня 1979 року в м. Долині відбувся суд. В. Зварича звинуватили в опорі міліції (ст. 188¹ КК УРСР), нібито він відірвав гудзик у міліцейського чина. Це підтвердили два свідки: офіціантка їдальні Крошка і долинський мешканець Пріма. Інших свідків не кликали: вони заперечують свідчення гр. Крошки і Пріми. Суд засудив Зварича до 2 ½ р. таборів суворого режиму. До табору його не відвезли, перебуває під слідством в КДБ м. Івано-Франківська. (Зварич народився 1948 року в хорошій багатодітній селянській родині в с. Солуків Долинського району Івано-Франківської обл., має середню освіту,

1. В копії ЗПУГГ — РВС, напевно, помилка. (Прим. упор.)

працював машиністом газопереробного заводу; одружений, двоє дітей: Сергій — 4 роки і Михайлик — 10 місяців).

МИКОЛА ГОРБАЛЬ,

правозахисник, близький до Української громадської Групи сприяння виконанню Гельсінських Угод, засуджений на підставі сфабрикованої справи за ст. 117 КК УРСР. Довго перебував у Лук'янівській тюрмі м. Києва, терплячи (окрім усіх мук від безсилля перед беззаконням всемогутнього КДБ) від ати-санітарних умов перенаселеної "під зав'язку" людськими покидьками тюрми. Тут його тримали в очікуванні касаційного вироку. Певна річ, вирок затвердили без змін — 5 років виправно-трудова таборів суворого режиму. Останнього разу на побаченні з дружиною Аллою Марченко М. Горбаль виглядав **дуже змученим, і скаржився на своє здоров'я та безперспективність.**

ВАСИЛЬ БАРЛАДЯНУ — ВІДКРИТТЯ НОВОЇ СПРАВИ, ТАБІРНОЇ

Другого березня 1980 року кінчався 3-річний термін покарання за ст. 187¹ у викладача-журналіста, правозахисника Василя Барладяну. На його листове прохання приїхати за ним у Рафалівку Рівенської обл. на день його звільнення, поїхали двоє його приятелів; 1 березня вони заявили про свій приїзд адміністрації табору, їм відповіли, що В. Барладяну 29 лютого переведено в тюрмний ізолятор м. Рівне, що його звинувачують у написанні пасквіля на радянську дійсність, який він нібито передав на волю, що в нього знайдено його авторські записи про табірне життя, а в іншого в'язня — зошит із записами лекцій, які Барладяну прочитав табірникам, що Барладяну писав в'язням скарги і заяви тощо.

Відомо, що за півроку до звільнення з ув'язнення Василя Барладяну КДБ розпочало фабрикацію нової "справи" проти нього — справи табірної, тобто справи, законом забороненої, що практикувалося в сталінські часи.

У його дружини Валентини у вересні минулого року зроблено в одеській квартирі трус, вилучено всі його листи з віршами, новелами, присланими з табору, тобто цензуровані і, не виключено, перлюстровані. Валентину з цього приводу цілий місяць допитували органи КДБ — так минула її декретна відпустка; їй заборонили поїхати на особисте побачення з чоловіком, а коли відпустка була погашена, дозволили їхати, тоді установа не дала відпустки за свій рахунок. КДБ стало натискати на її батьків-

пенсіонерів — батько працює агрономом, мати вчителька на пенсії. І так налякали правовірних радянських людей, що мати переїхала до дочки в Одесу, щоб уберегти її від "антирадянських" дій. Батьки вимагають, щоб Валентина розлучилася з своїм чоловіком; [у них] є дочка, школярка. В. Барладяну дуже підупав на здоров'ї: у нього серйозне захворювання кишково-шлункового тракту і печінки.

НОВІ АРЕШТИ, ТРУСИ

ГАННА ВАСИЛІВНА МИХАЙЛЕНКО — жителька м. Одеси (вул. Фр. Мерінга, 23/8) правозахисниця, близька до Української громадської групи "Гельсінкі" — після проведеного в її квартирі трусу органами КДБ, заарештована без повідомлення про цей факт її сестрі. Кімнату її опечатали сургучною печаткою КДБ; в квартирі залишилась її квартирантка, що мовчить на питання приятелів заарештованої. Припускають, що арешт стався 22 лютого ц. р. — КДБ помістило Ганну Михайленко в тюрму замість онкологічної лікарні, куди вона за направленням збиралась лягати як онкологічна хвора, яка давно перебуває на лікарському обліку. Вона була оперована: рак молочної залози; хворобу не локалізовано. Однак органи КДБ не зупинились і перед цим, вжили репресій і до хронічно-хворої на рак у передолімпійську чистку м. Одеси.

Ганні Михайленко — 45 років, вона має вищу (університетську) освіту, український філолог, педагог, працювала в середній школі м. Одеси до того часу, поки на неї не було сфабриковано судової справи за ст. 107 КК УРСР (мордування, які нібито застосовувано до її учнів). "Справу" цю розбирали в педколективі і до суду не дійшло. Абсурдність і суперечність звинувачень змусили "справу" припинити. Але педагога вибили з робочої колії, і згодом вона звільнилася з цієї середньої школи, а трудовлаштуватися їй стали перешкоджати куратори з КДБ. В період підшукування роботи їй погрожували притягти до відповідальності за неробство і т. п.

Г. Михайленко давно переслідують органи КДБ за її переконання, за участь у правозахисному русі, [за домагання] демократизації Української РСР, за її національну свідомість і високе поняття громадської відповідальності, в першу чергу перед молодим поколінням вихованців, школярів.

Кримінальну справу на Г. Михайленко відкрито за санкцією прокурора Одеської обл. Ясінського; [справу ведуть] старший слідчий Одеського КДБ Граждан і слідчий лейтенант Рябенко; справа йде під номером 256.

В цій справі 22 лютого за санкцією прокурора Одеської обл. Ясінського органи КДБ провели трус у будинку і особистий в Оксани Мешко в Києві на вул. Верболюзній, № 16. Відповідальний — лейтенант Рябенко, слідчий Одеського КДБ.

У постанові на трус було сказано, що вилученню підлягають "... орудия преступления, предметы и документы, имеющие

значення для установлення істини по делу”.

А тимчасом у О. Мешко вилучено копії її заяв і скарг, відправлених у вищі радянські інстанції у справі її сина — політзасланця Олександра Сергієнка, і особисте листування, тобто документи, що не підлягають вилученню взагалі, і аж ніяк не сприяють “з’ясуванню істини” в “справі” Ганни Михайленко.

Коли в О. Мешко забирали її листи, зокрема, лист Зіновія Красівського до дня її 75-річчя, вона затисла в жмені правої руки законно належні їй листи, то лейтенант Одеського КДБ так стиснув їй руку, що пошкодив п’ястково-фаланговий суглоб третього пальця правої руки і його зв’язки. Два тижні права рука перебувала в шині з підв’язкою (імобілізація шиною) і з медикаментозним лікуванням. Протягом місяця О. Мешко не могла володіти рукою. Вчинений злочин кваліфікується як “перевищення влади або службових повноважень” (ст. 166 ч. 2 КК УРСР), що супроводжувалось насильством, спричиненням болю і образливою для особистої гідності потерпілого дією, — карається позбавленням волі на термін від двох до восьми років. Так записано в радянському законі, але винного Рябенка радянський закон не притягне до відповідальності. Закон локалізований секретними інструкціями КДБ. (Рука не піддається лікуванню. Тепер Мешко шукає костоправа).

ЗИНОВІЙ КРАСІВСЬКИЙ (Львів — Моршин, вул. Миру, 11/3) — член Української громадської групи “Гельсінкі”, письменник-поет, відомий своєю діяльністю правозахисник **заарштований 12 березня 1980 року** о 10 годині ранку в своєму домі.

Спочатку зайшов сам дільничний міліціонер м. Моршина перевірити пашпорти. Зіновій подав йому свій пашпорт. Міліціонер спитав: “Як з виїздом?” — “Жду”. І тут з’явився ще 6 чоловік, загін КДБ, з постановою на обшук і арешт, санкціонованою помічником прокурора Львівської обл. Савчуком (або Шевчуком). Прокурор так пояснив арешт: “Ви не добули з присудженого вам строку 8 місяців, 7 днів і 5 років заслання. Володимирська тюрма вимагає доставити вас туди для відбуття старого строку”. — “А як експертиза?” — “Все буде”.

Його дружина, Олена Антонів, кинулась на пошуки чоловіка, але й через два дні по арешті Зіновія Красівського їй не хотіли повідомити про місце його перебування.

Нема сумніву, що його не етапували на вимогу Володимирської тюрми, як знущально запевняв прокурор, а відкрили браму слідчої тюрми КДБ для допитів і слідства в новій справі, в справі

Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод.

КРАЙНИК МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ, (с. Солуків Долинського району Івано-Франківської обл.), **заарештований 29 вересня 1979 року в Байрам-Алі¹** у квартирі Олександра Фоміна, де він з колегою М. Дакусом ночували, перебуваючи у відрядженні. Заарештували під приводом дебошу, якого не було, і за який хтось невідомий нібито поскаржився. А 9 жовтня 1979 року о 7 годині великий загін КДБ (Журавльов, Ничипоренко, Долгіх, Кабанов, Маслій, Василів та інші) зробив трус у садибі М. Крайника. Вилучили книги, журнали видання 1921-1935 років, приватне листування, записнички з адресами і телефонами, папір копіювальний і до писання, телефонний апарат, фотооб'єктив, записи різні. Одночасно трус проведено ще в солуківських жителів, родичів М. Крайника. **Після цього трусу проведено серію нових трусів**, а саме: **21 листопада** в Потоці с. Солуків (ідуть поголоски, ніби в воді Потоку знайдено якісь папери); **22 листопада** повторили трус у Крайника (присутні слідчі: Лябах, Вятковський і голова сільради Ничипоренко). 23/XI обшукали сусіда М. Крайника; 24/XI — в хаті-пустці померлого Дужака Івана, не повідомивши ні дочці, ні синові; 14/XII-1979 року знову робили обшук у М. Крайника — шукали "дві друкарські машинки" і "одну трилітрову банку з паперами", не знайшли. Вилучили магнітофон з мікрофоном; під час трусу привезли загін солдат з м. Долини, котрі перекинули все сіно в stodолі і перекопали всю площу городу — нічого на знайшли.

Уже півроку викликають людей с. Солуків та інших сусідніх сіл, відомо, що допитано понад 200 осіб, КДБ цікавиться, яку літературу давав Крайник читати, чи збирав грошові внески, що говорив М. Крайник супроти влади і т. п.

Допитують людей, знайомих і не знайомих з Крайником, застосовують обіцянки, задобрювання, погрози. Люди наговорані, занепокоєні трусами, допитами. Подія ця обросла наговорами, плітками, що переходять часом у суцільну недовіру і ворожнечу. Працівники КДБ неначе взяли на озброєння арешт М. Крайника і, допитуючи людей, роблять екскурс у минулі події історії визвольного руху на західніх землях, наголошуючи опір, який чинило населення радянській владі.

1. Туркменська РСР (прим. упор.).

М. М. Крайник, українець з університетською освітою, історик. Вчителював у середній школі с. Солуків, де народився в 1935 році і жив. Одружений, двоє дітей (дружина Дарія Гнатівна, 1940 р. нар., син Тарас 1963 р. нар., донька Оксана 1966 р. нар.). Згодом був директором середньої школи протягом одного року (1965-1966), член КПРС від 1964 року. [Був] обраний депутатом сільської ради, членом виконкому сільради, начальник штабу добровільної народної дружини, член товариського суду. У 1969 році був обраний на секретаря парторганізації. В 1968-1970 рр. протягом трьох років керував газифікацією села, провадженою громадським коштом. Усе це скінчилося після виклику його до обласного управління КДБ в 1971 році: його звільнили з роботи і виключили з партії, а пізніше на загальних зборах села його облили брудом, мовляв, за нього голосували не всі виборці села, а лише 1%, і "це була помилка". Трапилось таке "падіння" після доносу Марії Вінтонів, якій він допоміг вступити до Чернівецького університету (він давав їй читати самвидавну літературу) та на підставі підслухачки, встановленої в службовому кабінеті. Із села нікуди не виїхав і працював на різних роботах (електрик, кочегар, машиніст холодильника).

Перед арештом, з лютого 1978 року, працював помбуром на буровій в Ашхабадській області Туркестану. До нього горнулися люди, він заслужено користувався авторитетом рідного села.

СИВАК ІВАН МИХАЙЛОВИЧ (с. Дуброва Солуківської с/ради Долинського району, 1926 р. нар., одружений, три сини: Ярослав 21 р., Петро 19 р., Ігор 10 р., дружина — Сивак, 1937 р. нар.). Заарештований 19/II-1980 року за порушення паспортних правил (під слідством в Івано-Франківську) — домагався виїзду до Канади; його батько там жив від 1926 року і помер у 1968 році. Сивака за це посадили в психлікарню і випустили через три тижні, після того, як дружина написала розписку, що чоловік більше не домагатиметься візи на еміграцію. Це було 1970 року, а після підписання радянським урядом Гельсінських угод він послав заяву до Президії Верховної Ради УРСР з проханням дозволити виїхати. Йому відмовили, він не вгамувався. В серпні 1979 року здав свій паспорт і зрікся громадянства, а 10/XII в м. Моршині розклеїв кілька папірців з маленьким текстом: "... Свободу інакодумцям і правозахисникам...". **Його заарештували 19/II-1980 року.** Допитали всю родину — в бажанні виїхати до Канади [всі] виявили одностайність.

1. В копії ЗП УГГ — "Солоухівська с/р" (Прим. упор.)

ПОЗАСУДОВІ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

П'ятого лютого 1980 року Стефанію Петраш забрали з роботи і привезли в Долинське КДБ. З нею розмовляв начальник райвідділу КДБ Кущенко і другий — слідчий Медведєв, у присутності працівника обласного КДБ. Йй запропонували підписати документ "Попередження", складений слідчою частиною КДБ, де були звинувачення і заборони, зокрема, був такий пункт: "Забороняється зустрічатися і спілкуватися з членами Української групи Гельсінкі, зокрема з Оксаною Мешко...". За порушення цього попередження буде притягнута до судової відповідальності — так обіцяли. Вона порушила питання про сина, студента Київського університету, що йому погрожують виключенням нібито за "неуспішність", а насправді це помста за його кривних, батька і брата. **Медведєв відповів:** "Не буде ваш син вчитися в університеті: державі невігідно вчити ворога".

Так і сталося: Володимира Січка виключено з третього курсу механіко-математичного факультету Київського університету.

ЗВЕРНЕННЯ

До Асамблеї ООН (Комітету захисту прав людини), до прогресивної громадськості світу та до жінок-матерів, зокрема, до всіх зарубіжних об'єднань українок звертається Стефанія Петраш з приводу захисту родини СІЧКІВ (м. Долина Івано-Франківської обл., вул. П. Мирного, 14).

Я мати трьох дітей: двох синів — Василя і Володимира, віком 24 і 20 років, та доньки Оксани — 17 років.

Діти мої — це єдина, благодатна нагорода безталанного нашого життя з мужем, Петром Січком, нині позбавленим волі за правозахисну діяльність та приналежність до Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських Угод разом із сином Василем.

Тепер на голови моїх дітей упала страшна кара. Чи в силі хто цьому запобігти і відвернути караючу руку?! В розпачі я звертаюся зі своєю розповіддю-мольбою до всіх, хто в змозі мене почути і допомогти.

Обоє ми з Петром Січком — колишні політв'язні сталінських концтаборів. Мене було засуджено в 1947 році до 10 років, а П. Січка 1947 року — до страти з подальшою заміною на 25, а згодом зі скороченням терміну до 10 років. Що ж ми вчинили, за що така кара?! Нашою провиною було родитися на Українських західніх землях, що належали Польській Речі Посполитій.

Нечуваним тягарем — уже першого дня світової війни 1941 року — придушило населення цих земель, та не скінчилася ця війна для нас і 9 травня 1945 року.

Наша доля — це частка долі бездержавної України, доля її беззахисних нащадків, що в часи великих імперіалістичних зрушень і боротьби на її території волею-неволею стають в оборону людських прав, органічно пов'язаних з національно-суверенними правами споконвіку уярмленої Вітчизни.

З Божої ласки ми з П. Січком лишилися живими, перебули страшне лихоліття диктату, масового терору, направленого на фізичне і духовне винародовлення людей землі нашої. І в неволі побралися. А в 1958 році з далекого Колимського краю з немовлям Василем та з надією на добро і щастя повернулися на рідну землю, в м. Долину Івано-Франківської обл. будувати на руїнах нове життя.

Жили згагодженим подружнім життям, працювали надсильно, і разом училися, і рослили дітей, замкнувшись у тому вузькому сімейному колі. Ми не переставали вірити в перемогу добра, хоч

за бідою і злиднями понад 45 літ світу Божого не бачили, бо нескоро стараннями та невсипущою працею ледь-ледь економічно випростались.

Так тривало до 1977 року, до дня виключення сина Василя Січка з другого курсу факультету журналістики Київського університету ім. Тараса Шевченка. Вигнали буцімто за "неуспішність" — це те формулювання, яке позбавляє студента раз і назавжди права вчитися, права повернутись до вищого навчального закладу. Насправді його звільнили з т. зв. ідеологічних мотивів — визначення і їх критерій утаємничено привласнюється "бдителями" першої частини установи.

Формальною причиною звільнення стала його курсова робота на тему: *"Охорона рідної природи"* — в ній він вільно висловив власні міркування, посплавшись, серед іншого, на роман О. Гончара *"Собор"* та численні неспростовні факти хижацького нищення Карпатського краю з його благословенними горами і зеленими смерековими лісами. Тверджу: формально, бо коли Василь вступив до університету в 1975 році, то його батькові Петру Січкові було запропоновано таємну співпрацю з органами КДБ. На його відмову погрозилися: "Не довго твій син буде вчитися в університеті". Так і сталося. З цього й почався другий захід позасудового переслідування родини Січків з боку органів КДБ.

Найенергійніші тривалі клопотання про поновлення Василя в університеті не мали успіху. Тоді В. Січко зрікся громадянства СРСР: він віддав свої документи органам МВС — його відправили примусово в психушку, згодом випустили. А коли намагалися зробити це вдруге, син тікав, ховався. Батько захищав сина: їздив по столицях до високих радянських інстанцій, просив заступитися за сина автора *"Собору"* О. Гончара — все було марно.

Тоді батько і син включилися в благородну, відкриту і лояльну правозахисну діяльність Української громадської групи сприяння виконання Гельсінських Угод, платонічним членом котрої рахую себе і я.

У липні 1979 року їх було заарештовано, а в грудні засуджено закритим судом строком на 3 роки кожного за наклеп на радянську дійсність. У березні 1980 року дозволили особисте побачення з сином і мужем. Запланувала я також провідати і нашого друга, засудженого члена Групи Василя Стрільцева, людину наодружену, самітну.

Третього березня дали добове побачення з сином. Його привели виснаженого, зголодного, пригніченого нестерпним середовищем. Він просив мене як член Групи звернутися по допомогу до чесних людей світу, вимагати переведення

радянських політв'язнів з побутових таборів — до політичних; подбати про всіх в'язнів сумління, яких тепер судять за сфальшованими, сфабрикованими звинуваченнями і запроторюють у коло злочинних елементів. В. Січко працює на будівництві. Його примусили в зимову пору копати траншеї в осінньому, непридатному одязі. Хворого на грип, з температурою від роботи не звільняли, а писали рапорти за невиконання норми. Знесилений, хворий, він копав землю, вклякнувши на коліна....

Від сина поїхала до мужа. Шостого березня П. Січко, рятуючись від напасників, заюшений кров'ю, втік на табірну вахту: вечірньої пори в цеху на нього було вчинено напад двох невідомих йому зеків. Начальник табору запропонував написати доповідну і впізнати тих зеків (?!)... П. Січко обмежився заявою до прокурора Ворошиловградської обл.

Провозахисників батька й сина спіткала одна кара і та сама доля, тяжка доля:

Перше: батька з сином роз'єднали, як рабів — работорговці, їх послали в різні табори. З цією метою суд визначив їм різні режими утримання: П. Січкові — суворий, Василеві Січку — посилений.

Друге: Засуджених за політичний злочин (ст. 187 ч. 1 КК УРСР), політв'язнів, кинули в побутові табори, в нестерпне людське середовище карних злочинців. Моему мужеві і синові загрожують не тільки голод, холод, виснажлива фізична праця — їх підстерігає каліцтво на виробництвах, де відсутня елементарна техніка безпеки, або й смерть від руки спровокованого рецидивіста-вбивці.

А в таборі на Полтавщині лише під брамою постояла: адміністрація цієї "виправної установи" відмовила в побаченні з членом Групи В. Стрільцевим, не дозволили навіть крізь скло і слухову трубку сказати дружне слово розради, бо, мовляв, не кривна, значить, "не положено".

Повертаючись додому, заїхала до сина Володимира в Київ, а на мене чекала приголомшлива новина. Дев'ятого березня ц. р. В. Січка виключено з третього курсу механіко-математичного факультету Київського університету за "неуспішність". Це та сама формальна причина, що й у старшого його брата Василя, вона навіки зачинила перед ним двері радянського вузу. Це кара Володимирові за те, що не зрікся батька і брата, не зрікся їх письмовою заявою. Більше того, після суду я з двома своїми дітьми, з уламком нашої родини, була на побаченні з нашими засудженими кривними у Львівській тюрмі. Це й спричинилося до прискорення виключення. Два роки давали Володимирові для

роздумів над його хистким становищем в університеті, у зв'язку з родинними обставинами.

Таким чином, мого другого сина штовхають на тернистий шлях старшого брата: відмова від радянського громадянства, а фінал пунктиром проступає...

Те ж саме попереду в моєї доньки Оксани, що кінчає весною середню школу в м. Долина.

Весь продуктивний час молодості примусять спокутувати мнимі гріхи родичів. Бо тавра "антирадянськості" можна позбутися лише ціною морального падіння: прокляття і зречення засуджених батька і брата через пресу.

Форсують наступ і на мене. В лютому ц. р. Долинське КДБ в присутності працівника обласного КДБ запропонувало підписати письмовий документ "Попередження", що коли я не виконуватиму зафіксованих у попередженні вимог, мене притягнуть до судової відповідальності.

Серед низки різних засторог у документі, вимагають припинити будь-які контакти з членами Гельсінської групи, зокрема, не спілкуватися з Оксаною Мешко. Я відмовилася підписувати цей документ. Тоді ж мені було сказано, що син Володимир не буде вчитися в університеті, бо, мовляв, "державі не вигідно вчити ворога". Так і сталося. "Немає Бога, опріч..."

Я поставлена перед дилемою: рятувати цих двох дітей і лишати напризволяще заґратованих мужа і сина, чи наражати молодших дітей на таку саму долю, яка спіткала старших.

Лишається єдиний шлях — еміграція, але для українців цей шлях рівнозначний сходженню на Голгофу. Я чекаю на порятунок і випростую руки!

Стефанія СІЧКО

Березень 1980 року

Юрій Литвин

**ОСТАННЄ СЛОВО,
виголошене на судовому процесі в м. Василькові
17.XII.1979 р.**

Шановні мої земляки, звертаюся до вас і широких кіл громадськості з заявою, що сфабрикована проти мене кримінальна справа є не що інше, як підла провокація, авторами якої є КДБ України, виконавцями ж — Васильківський райвідділ міліції, суд і прокуратура м. Василькова. Провокація, вчинена проти мене, — це свідомий злочин, здійснений органами т.зв. радянської влади не лише проти мене як особи, як літератора, як члена Української громадської групи Гельсінкі, але й проти всіх тих, кому дорогі й близькі ідеали демократії, свободи і гуманізму. Прокурор будував свої звинувачення Литвина не на ґрунті об'єктивних фактів (яких не було), а на хисткому тлі фальсифікацій і прямих лжесвідчень "потерпілих", які безсоромно брехали на суді під опікою "Влади" і "Закону". І це ще один доказ того, що суд і прокуратура були прямо зацікавленими сторонами, тобто учасниками вчиненої проти мене провокації. Пасивність мого адвоката МЕДВЕДЧУКА в захисті обумовлена не його професійним профанством, а тими вказівками, які він одержав згори, і підлеглістю: він не сміє розкривати механізму вчиненої проти мене провокації. Адвокатська участь у таких справах зведена нанівець — це ще одне свідчення відсутності в СРСР інституту адвокатури при розгляді політичних справ, де садять людей "інакодумаючих". Щодо потерпілих, то вони сказали самі про себе більше і краще, ніж хто. Десь 60 років тому Дзержинський назвав міліцію дзеркалом радянської влади. Воістину, що правда. Ось вам дзеркало Василькова. Дзеркало нашої влади. Ганьба всім присутнім у цьому залі. Цей суд є однією з найганебніших сторінок за всю історію судочинства у Василькові, і він буде лежати на совісті не лише тих, хто мене судив, але й на вашій совісті, мої громадяни-земляки.

Тут прокурор провадив про те, що Литвин був, є і завжди буде кримінальним злочинцем. Це брехня, димова завіса, за якою карні органи радянської влади ховають свій злочин. Цей суд не займався розбором справи, а захищав "потерпілих" міліціонерів і звинувачував Литвина. Я не маю жодних підстав уважати цей суд судом у справжньому значенні цього слова.

Як суд, так і прокуратура, так і державна безпека, так і міліція є вузлами на батозі, яким періщать і будуть періщити Литвина за

його вільнодумство, за його літературну творчість та правозахисну діяльність. Цей судовий процес — бюрократична формальність по юридичному оформленні батоження. І це є правда, яку добре знають тут присутні.

Тепер звернуся до справжніх фактів. По відбутті трирічного покарання за свою літературну творчість 14.X.1977 р. я звільнився, чітко усвідомлюючи, що в умовах т. зв. радянської дійсності я не матиму можливості не лише займатися літературною творчістю, без якої не мислю свого існування, але нормального життя, не відмовляючися від своїх переконань. Відмовлятися від них на догоду режимові [не маю] ні найменшого бажання. Знаючи, яке майбуття приготують мені органи КДБ, а також враховуючи стан свого здоров'я, я знав, що наступне ув'язнення стане для мене останнім. Отож я звернувся до Президії Верховної Ради СРСР із заявою про відмову від радянського громадянства і надання мені з матір'ю ПАРУБЧЕНКО Надією Антонівною можливості залишити Радянський Союз. Замість союзної Президії відповіла нам місцева влада. В січні 1978 р. мене викликали до Барахтівської сільради, де дільничний міліціонер у присутності матері і голови сільради став називати мене "паразитом". На моє зауваження, що не пасує представникові влади хамити, міліціонер погрозився посадити мене на 15 діб у тюрму, і тільки завдяки проханням матері та голови сільради цього не трапилось. Органи КДБ і міліція безумовно знали про мій стан здоров'я (хвороба ніг, шлунку), згідно з якими я не можу виконувати жодної фізичної роботи.

Ця розмова була нічим іншим, як заздалегідь запланованою провокацією, мета якої — викликати Литвина на взаємну грубість та покарати 15-добовим ув'язненням. На початку лютого 1978 року я лягаю в Васильківську лікарню на операцію ніг (розширення венозної кров'яної системи). В цей час мою матір відвідує працівник Київського ВВІРу і попереджає, що коли Литвин буде добиватися еміграції, то психіатр Васильківської лікарні дасть рекомендацію помістити мене в психіатричну лікарню на лікування. (Зауважую, що ніколи ні я, ні мої рідні не зверталися до психіатрів). Це і була конкретна відповідь, яку ми одержали на свою заяву до Президії Верховної Ради СРСР відносно еміграції. Тобто Президія грубо порушила ст. 14 Загальної Декларації прав людини ООН і свій власний закон про ратифікацію цієї Декларації від 1956 року. Це ще один доказ того, що в Радянському Союзі громадянство не є виявом доброї волі людини, а є однією з форм примусу — закріплення її за державою. І це також правда, яку не можна приховати ніякою демагогією.

Газета *Київська правда*, а за нею *Культура і життя* 17 квітня 1978 року надрукували статтю, підписану В. ПОКОТИЛОМ, третину якої присвячено оббріхуванню Литвина. Відомо, що публікації такого змісту в радянській офіційній пресі з'являються за вказівками КДБ. За місяць-два після цього до мене навідується її автор ПОКОТИЛО і передає — за дорученням держбезпеки м. Києва попередження, яке в устах цього гінця від КДБ звучало так: "Коли Литвин і надалі буде провадити своєї, до нього буде вжито найсуворіших заходів".. Згодом, переконавшись, що Литвин не є лише дисидентом-одинаком, але є й член Української Гельсінської групи і бере в її діяльності активну участь, органи КДБ дають вказівку міліції — при нагоді затримувати Литвина і робити в нього труси. Такі особисті обшуки Литвина міліція провадила неодноразово. При цьому вилучено записничок з номерами телефонів, адресами знайомих, книги, копірку тощо. Також затримували і труси вчиняли проти Литвина працівники Шевченківського і Залізничного відділів міліції м. Києва.

У червні 1978 року мені дали адміністративний нагляд. Мені заборонили залишати межі Васильківського району, а в селі Барахти, де я мешкаю (за 20 км від Василькова), бути з 9-ї год. вечора до 6-ої год. ранку. З'являтися в публічних місцях заборонено тощо. Цей нагляд давав органам влади формальне право втручатися в моє приватне життя в будь-який час — удень чи вночі. Ці ж органи тероризують мене з трудовлаштуванням. Директор Калинівського радгоспу вже через місяць після мого влаштування на це підприємство заявив мені: "У мене не виправна колонія, тому залиште моє господарство!". Не може бути, щоб сільський бюрократ насмілювався на такі заяви без консультації з КДБ.

Якимось дивом мені пощастило влаштуватися на Васильківський завод Побутелектроприлад, але через хворобу я не зміг там довго працювати — в жовтні 1978 року швидка допомога забрала мене у Васильківську лікарню, де мені оперували виразку дванадцятипалої кишки і шлунку та грижу. Але і в лікарні мене не залишало всевидюче око КДБ — у листопаді мене "провідав" уповноважений КДБ Васильківського району і застерігав, аби я не мав розмов з хворими на політичні теми. Після операції, при чому **повторної (!), після виписки з лікарні Комісія ВКК не дала мені групи інвалідності, хоч я мав на неї повне право**, і таким чином позбавила мене матеріальних засобів на існування. (Це все гіпнотизуюча дія КДБ). Окрім того, це дає право органам міліції знову мене тероризувати з приводу трудовлаштування. Це теж

робилося не без волі органів КДБ.

6 березня 1979 року в Києві заарештовано члена Української громадської групи Гельсінкі письменника Олесья БЕРДНИКА. В той же вечір на квартирі моєї матері в селі Барахти, де я мешкаю, КДБ учинило трус. Вилучено рукопис моєї незакінченої книги *"Советское государство и советский рабочий класс"*, добірку моїх віршів, зошит з конспектами і нотатки, кілька документів Української громадської групи Гельсінкі, лист консульської групи США до моєї матері і т.п. Тоді ж вчинено труси в Києві і Київській області і в м. Долина Івано-Франківської області. Вилучили матеріали групи, серед яких — ряд моїх статей та книгу віршів *"Трагическая галерея"*. Згодом затримали в Києві журналіста Павла АНОХІНА і вилучили в нього мою працю *"Правозахисний рух на Україні, його засади та перспективи"*. 30 травня 1979 року я був викликаний на допит старшим слідчим КДБ по Київській області з приводу діяльності Української правозахисної групи і персональної участі в роботі групи, і зайшла мова про вилучені мої твори. Давати будь-які свідчення я відмовився, зробивши заяву на ім'я голови КДБ УРСР. Ось її зміст:

З приводу моєї літературної та правозахисної діяльності, а також діяльності Української групи сприяння виконанню Гельсінських угод в СРСР вважаю непотрібним давати будь-які свідчення, бо твердо впевнений, що як моя діяльність, так і діяльність цілої групи не суперечить ні букві, ні духові таких документів, як Загальна Декларація прав людини ООН, Прикінцевий Акт Гельсінських угод, Конституція СРСР, а тому втручання органів КДБ в мою діяльність як члена групи є грубим порушенням згаданих документів.

Це було 30 травня 1979 року. Обурений КДБ дав міліції наказ провчити зухвальця! Чому міліції? Во теперішній КДБ, рятуючи свою репутацію, передоручає свою роботу іншим, аби родовід КДБ від Єжова і Берії не так афішувати. Так, сьогоднішній КДБ не поспішає виконувати особливо брудні справи. Хай це зробить міліція, котра не гребує найбруднішим брудом. Отож Васильківська міліція стала шукати будь-якого приводу. 19 червня — день народження мого сина. І коли я приїхав з Барахтів до Василькова і, зустрівши брата, купив пляшку "шампанського", щоб потім випити по чарці на квартирі, де живе мій син, агенти міліції та КДБ все те фіксували. Коли ми пішли на берег Стугни — туди надїхала машина спецслужби. Далі все пішло за затвердженням недолугим

сценарієм: з'явилися "потерпілі", які свідчили, що бачили, як Литвин розпивав спиртні напої (справді вони не могли того бачити, бо вжиті мною 50-60 грамів коньяку я випив півгодини до зустрічі з "потерпілими"). Отож, брехня і їхнє свідчення, буцімто Литвин був такий п'яний, що не міг триматися на ногах. А було так: Коли я, вийшовши з води, став одягатися (натягнув шкарпетку, стоячи на одній нозі), то відчув, що хтось міцно стиснув мені руку. Це був один з трьох міліціонерів, що бродили коло мене.

— В чому справа?

— Документи! — наказав міліціонер.

Коли я назвався і подав паспорт, ті, кинувши "нам тебе й треба", наказали сісти в машину.

— Не горить. Одягнуся і сяду, — відповів я старшині і нахилився, аби одягнути другу шкарпетку, і не зчувся, як мені залапали руки і кинули в машину, що стояла поруч. Мені вслід полетіли мої речі — туфлі, сорочка, майка, піджак.

Ось і весь мій "опір". Версія суду про мій "активний опір" — геть абсурдна. Як міг напівхворий Литвин після трьох операцій чинити опір трьом здоров'ям та ще й самбістам*? Чому ж судді й прокурор вірять у це безглуздя? Тому що ідіоти? Ні, не тому. Вони й самі добре знають, яка це дурниця, але мусять виконати чужу волю тих, кому вони віддані в духовне і фізичне рабство. Я певен, що внутрішня совість, яка мусить бути і в суддів і в прокурора, опирається цій брудній розправі, — і все ж вони чинять і будуть чинити проти совісті, щоб юридично оборонити цю брехню на існування. Як тут не пригадати відомої байки Глібова "Вовк та ягня"? Радянські вовки не лише не поступаються царським, вони ще нахабніші і страшніші чи бодай не одягають на себе овечих шкур. Найстрашніше те, що суд, прокуратура розглядають цю провокацію як нормальне явище. Коли їх і мучить совість, то вони впевнені, що чинять зло в ім'я добра. Це — мораль Сатани.

Але злочин, якого вони зараз завдають Литвинові, вийшов далеко за межі справи Литвина. Це та правда, панове карателі, яку ви можете прочитати по очах людей, що сидять у цій залі. Цей процес ви виграєте, але програєте його морально. Ви пожертвували моральними факторами заради інших — не скажу політичних, ні — кон'юнктурних. А цього ніколи не прощає майбутнє. Мені боляче усвідомлювати, що після всіх трагедій віку є ще серед нас люди, які віддають свій найдорожчий скарб — душу — на

*Від російського скорочення самбо — самооборона без озброєння (самооборона без зброї).

вівтар політичного молоха. Деградація суспільства, як і особи, втрата ними духовних цінностей — це свідчення деградації ладу. Так було завжди — згадайте історію занепаду римської імперії. Тепер давайте подивимось, як розвивалася далі ця провокація.

Доставивши мене до міліції у "витверезник", мені зробили особистий трус, звеліли роздягатися до трусів. Литвин відмовився це робити і попросив міліціонера, аби той подзвонив уповноваженому КДБ по Васильківському району УКРАЇНСЬКОМУ і сказав, що Литвин хоче його бачити. Старшина не дозволив черговому дзвонити, заявивши: Український знає, що ми робимо. І знову вимагав, щоб Литвин роздягся. Коли той відмовився і вдруге, старшина з двома підручними стали роздягати його силоміць, скаженіючи від непокори жертви. Коли старшина вивернув на бік хвору ногу Литвина, той назвав старшину фашистом і поліцаєм. Чому я так сказав? Відповідаю. Фашист не обов'язково носить коричневу сорочку зі свастикою на рукаві. Фашист — це соціально-психологічний тип людини, яка втратила все святе і творить зло в ім'я зла. Фашист може бути і під червоною зіркою. Поліцай — це особа, для якої насильництво стало професією, поліцай — це професійний гвалтівник. Скажу, що цей старшина і ці міліціонери нічим не відрізняються від тих, які в 1941 році знущалися з мене, поставивши на розстріл.

Коли я назвав своїх насильників фашистами і поліціями, вони заломили мені руки і, потягнувши в іншу кімнату, кинули на ліжко, прив'язавши до нього. мотім старшина з садистичною посмішкою спитав:

— То що, я фашист?

— Та ще й дурний фашист, — відповів я.

Старшина ударив кулаком мене в лице. Я назвав його дурнем у квадраті. Він знов ударив мене кулаком по голові. Я назвав старшину дурнем в кубі. Той сторчма кулаком ударив мене в живіт. Дурнем у четвертому ступені я назвати не зміг, бо знепритомнів. Але я вдячний цьому типові за те, що коли прийшов до тям, то збагнув: радянська влада тільки на таких дурнях і тримається. Я спробував був з'ясувати це й лікареві, що зайшов до кімнати, але того це страшенно обурило; обізвавши мене ідіотом, він дав мені якогось болючого застрика. Потому до кімнати зайшов старшина і сказав, що мене розв'яжуть і пустять додому, коли я погоджуся заплатити 15 карбованців за "медобслужу". Я дав таку згоду, і через дві години мене звільнили. Зняли й адміністративний нагляд. Другого дня я описав усе, що зі мною виробляли в міліції. Мати, дещо прочитавши з рукопису, попросила,

аби я їй розповів цю історію. Вислухавши мене, вона сказала, що поїде скаржитись на Васильківську міліцію голові КДБ України, і поїхала до Києва, але до голови не добилася. Прийняв її заступник голови КДБ по Київській області. Вислухавши скаргу, він заявив, що такого не було і не могло бути, а Литвин оббріхує міліцію. На закінчення розмови замісник сказав матері, що її сина знову судитимуть за його писання. Як бачите, обіцянка його здійснилася. Покірні волі КДБ, місцеві органи влаштували наді мною розправу фактично за "писанину", а формально — за неіснуючий "активний опір міліції", тобто владі.

Історія радянської влади (я маю на увазі не офіційну історію, а історію, насичену кров'ю і потом народу) є історією злочинів карних органів радянської влади — КДБ, міліції, прокуратури, суду — цих слухняних виконавців волі партії. Цю правду не спростувати ні демагогією, ні партійними з'їздами, ні п'ятирічними планами, ні космосом. Ця трагедія закарбована не лише на землі, а й на небі. Мені можуть сказати: сьогодні нема ні "червоного терору", ні 1933 і 1937 років, ні післявоєнного 1947 року. Так, цього нема. Але де є гарантія, що цих жажливих трагедій не буде завтра? Хто не дасть повторитися їм? Партія? Держава? Народ? У своїй промові прокурор оперував такими словами, як закон, вів про те, що органи радянської влади дотримуються закону, який є майже богом радянської дійсності. Коли ж я чую це слово — ЗАКОН — я не бачу за ним благодаті, я бачу тільки страшне зло, мільйони й мільйони трупів, очі голодної смерті, квадрати концтаборів, чую сморід крематоріїв, бачу деградацію людини, народу, суспільства, деградацію, яка загрожує людству, бачу пекло ядерної і термоядерної катастрофи. Цей закон штовхає нас, як бидло, в пекло, з якого нас ніхто і ніщо не врятує. Цей закон написано не людьми, а самим Сатаною.

Згадаю ще два факти, які вплинули на розвиток вчиненої проти мене провокації. У середині липня 1979 року по радіостанціях "Голос Америки" і "Свобода" оголошено, що Литвин є членом Української Гельсінської групи; про нього подано коротку біографічну довідку, в кінці липня було повідомлення, що в Нью-Йорку вийшов черговий номер "Інформаційного бюлетеня", де вміщено ряд матеріалів Литвина та добірку його віршів. Усе це прискорило ув'язнення. Бо як може якийсь там Литвин стати письменником і правозахисником усупереч волі партії? За самий цей непослух треба карати й карати. І ось 6 серпня 1979 року санкцією Васильківського прокурора ТВЕРДОХЛІБА Литвина позбавляють волі, кидають до камери Васильківської міліції, а

потім до Лук'янівської в'язниці в Києві, до психушки і т.д. І все це чиниться з волі ЗАКОНУ, і все це чиниться [не] тому, що Литвина скоїв злочин, а тільки через те, що його, Литвина, літературна творчість і правозахисна діяльність не санкціоновані волею партії. Здається, за елементарною логікою, судити треба не Литвина, а тих, хто його побив, — міліцію. Але такий суд міг би викрити всіх, хто стояв за плечима старшини з кулаками. І, щоб цього не трапилось, КДБ бере злочинців під захист закону. При цьому Литвина виявляється "нападником", а карні органи — "потерпілою" стороною. І цю брехню узаконено волею КДБ. Які ж цілі ставить КДБ, чинячи розправу?

Перша — систематично тероризуючи Литвина, підірвати його фізичні сили, фізично знищити шляхом повільних, але гарантованих мук. Литвина кидають до в'язниці, де все спрямоване на фізичне і моральне знищення людини (грубі і некалорійні харчі, недоїдання, брак повітря, інтелектуальний голод, нервові перевантаження і т.п.). Цей суд покарав Литвина кількома роками позбавлення волі в умовах табору суворого режиму, з якого мало надій на повернення.

Друга мета — вбити Литвина духовно, знищити його як особу, як літератора, як члена Української правозахисної групи, коротше — знищити його соціально-громадську значимість. Саме тому проти Литвина сфабриковано кримінальну справу по статті 188 КК УРСР, саме тому звинувачення послуговується версією, згідно якої Литвин був, є і завжди буде кримінальним злочинцем, саме тому Литвина кидають у камеру до подонків, щоб зламати його морально. Влаштовують йому подвійний прес — зверху і знизу, кидають туди, де все просякнуте злом, моральним розкладом, кидають у найбрудніше багно радянської дійсності, в це справжнє царство Сатани, де все зроблено, щоб убити в людині її я — її віру в любов, добро і правду. Знищити її душу. Вбити в людині людину.

Панове провокатори, ваша друга ціль не досягнена. Литвин не стане перед вами на коліна, не перетвориться на того, кого ви хочете з нього зробити. Він не зрадить поклику свого серця. Він не кине своєї душі в брудну пашу вашого кривавого бога, і це свята правда. І цю правду не придавити всім арсеналом ваших підлот і провокацій.

Третя мета карателів — засудивши Литвина, вдарити по Українській Гельсінській групі, паралізувати діяльність на оборону прав людини і народу. Як партія боролася з інакодумцями — добре відомо. Шістдесят років цієї боротьби — це шлях, укритий мільйонами трупів, ганьбою найцинічніших провокацій. І це

правда, яку не заховати радянській демагогії. Радянська пропагандивна машина та органи КДБ не гребують нічим, аби спалювати правозахисний рух в СРСР, як щось невластиве, безпідставне і вороже радянському способу життя і занесене зовнішніми антирадянськими силами. Бо, за барабанною логікою, — "народ і партія єдині", тому все, що не від партії, є вороже народові. Тому члени Гельсінської групи є лише "отщепенцями, уловниками, психически больными". Щоб підтримати цю версію, органи КДБ вдаються до найганебніших провокацій, аби скомпромітувати правозахисний рух, а відтак і знищити його. Бо в СРСР [за офіційним поглядом] нема і не може бути ні національної ні, класової ідейної політичної боротьби, ні інакодумців, правозахисників, ні всього того, чого КППС не дозволяє бачити в дійсності. Але справжня реальність не хоче йти в ногу з партійними програмами, не слухає партійних приписів. Коли б КДБ було послідовне, воно б посадило до в'язниці небо й землю і там би старанно "перевиховувало". Але радянська пропаганда знає, що в політичній дискусії брехня більш пожиточна, ніж правда. Радянським політикам ця істина добре відома.

Як член Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод в СРСР я з усією відповідальністю заявляю, що українська правозахисна група за три роки свого існування не зробила жодного вчинку, за який би довелося червоніти її членам чи прихильникам. Ви не знайдете в Радянському Союзі жодної людини, якій би Гельсінська група заподіяла зло. Питаю і я: чи є в цьому залі люди, яким вчинили зло органи радянської влади? Відповідаю: є. І це насамперед Литвин, його мати. Це істина очевидна і безперечна. І вона прямо вказує, де і хто є справжні злочинці. Члени Української групи Гельсінки нікого не тероризували, не гвалтували, не били, не кидали до в'язниці, не морили голодом, не експлуатували, не душили танками, не посилали в пекло малих і великих війн. Як би ви не перекручували факти, до якого б не вдавалися фальшу, ніхто не знайде жодного факту, який би дискримінував нашу групу. Таких фактів не було і, я певен, — їх не буде. А чи може так сказати про себе радянська влада і Комуністична партія? Коли й може, то тільки тому, що їм очей у Сірка не позичати. А чи може сказати партія, що в її лавах не було таких катів, як Єжов, Берія і оотні тисяч їх поплічників? Цього вона не може сказати. Чи може КППС сказати, що її члени щоденно не чинять кримінальних злочинів, не беруть хабарів і т.д. — а радянський суд їх не судить? Не може, бо таких фактів безліч. Я не стану перераховувати всі злочини, вчинені радянською державою

за 62 роки її панування. Практично це неможливо. Скажу коротко: вся історія КПРС — це історія злочинства, скоєного партією і державою проти людини, людства і врешті проти Бога. І це правда. Свідком цієї правди є саме небо.

Уся діяльність Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод спрямована на захист прав людини, громади і нації від постійних утисків і правопорушень з боку органів державної влади, а також на пробудження в людині, народові свідомости того, що радянська влада є антинародна.

Українська правозахисна група вважає, що розвиток громадської свідомости повинен іти саме в цьому напрямку, а напрямку боротьби з правопорушеннями, що це прогресивне явище не лише союзного, а й світового значення. Ця тенденція спрямована проти політичного деспотизму і милітаризму в боротьбі за демократизацію і гуманізацію цілого світу з усіма його суспільними організаціями. Як уже не одноразово заявлялося, українська правозахисна група є невід'ємною ланкою світового правозахисного руху і по праву користується авторитетом і визнанням широких кіл демократичної громадськості світу.

І це не самореклама. Це безперечний реальний факт, який рано чи пізно мусить визнати радянська влада.

Але сьогодні ця влада найганебнішими засобами шантажу, провакації і прямих фізичних репресій придушує цей правозахисний рух. І не тільки на Україні. Українській групі доводиться працювати в особливо тяжких умовах — це має своє історичне підґрунтя — вона завжди під пильним оком недремного КДБ. Карними органами кинуті за колючий дріт найбільш творчактивних членів групи: М. РУДЕНКА, Л. ЛУК'ЯНЕНКА, О. ТИХОГО, О. БЕРДНИКА, М. МАТУСЕВИЧА, М. МАРИНОВИЧА, В. ОВСІЄНКА, СІЧКІВ (батька і сина), Василя СТІЛЬЦЕВА. Систематичними репресіями та шантажем катєбісти довели до самогубства правозахисника Михайла МЕЛЬНИКА. За членами групи, що перебувають на волі, установлений найпильніший нагляд, який у значній мірі паралізує діяльність групи, і все ж група продовжує свою діяльність, черпаючи собі сили в вірі, що її справа, за яку вона бореться, — то справедлива справа.

Вважаю за потрібне підкреслити, що Українська громадська група Гельсінки, як і всі інші Гельсінські групи Союзу, не бореться за політичну владу в країні, тобто ці групи не є політичними організаціями. Це організації громадські, дозволені конституціями УРСР і СРСР. У своїй діяльності українська правозахисна група керується правозахисними принципами, проголошеними

такими міжнародними документами, як Загальна Декларація прав людини, прийнята ООН і ратифікована СРСР, та Прикінцевий Акт Гельсінських угод, підписаний головами урядів та держав країн Європи, Канади, США та СРСР. І коли Українська група Гельсінкі часом виступає проти державних законів (а вона виступала проти окремих і виступатиме далі!) — то лише тоді, коли ці закони носять антигуманний характер і спрямовані проти прав людини, проти життя, свободи. Група вважає своїм святим обов'язком боротися проти законів, згідно з якими ведуться малі і великі війни, за якими ці війни готуються, проти законів, які дозволяють одній групі людей гнобити й експлуатувати інші, проти законів, що вбивають у людині людину, забирають у неї найцінніші її скарги — життя і свободу. Ставлення радянської держави до правозахисного руху в своїй країні є свідченням її суті, міри її демократизму. Декларовані на папері принципи, якими повинен керуватися радянський уряд, мусіли б не тільки уможливити вільну діяльність гельсінських груп, а й усілако сприяти їх діяльності, що цілком укладається в ці принципи. Але радянська влада розправляє з членами її гірше, як з кримінальним елементом; тим самим вона підкреслює, що її гуманні принципи, які нібито визначають її діяльність, є паперовими цяцками для показу, а не для користування.

Я маю закінчити свій виступ. Ще раз підкреслюю: ви хочете знищити Литвина, але це вам не вдасться. Вбити в мені людину, вбити в мені віру в любов, у прекрасне, правду і свободу — вам не вдасться, панове прокурори. Литвин вас не боїться, панове начальники. Не боїться, хоч добре знає, чого ви варті, добре знає ваше справжнє ество, знає, що таке радянська дійсність і радянська влада, що таке її карні органи. Не боїться, знаючи, що ви маєте фантастичні засоби знищення людей, що ви знищили мільйони безневинних співвітчизників. Не боїться, бо не вірить у всепереможну силу вашого зла, що становить суть вашої влади. Український поет Василь СИМОНЕНКО писав: "Кожному катюзі слід зрозуміть: можна прострелити мозок, що думку породить, думку не можна вбити!". Моя любов до правди сильніша вашої смерті, панове вбивці. Так, любов дужча за смерть! Це істина над усі істини. І безперечним доказом її святости, її сили, її вічності є Ісус Христос — його безмежна і свята любов. Судді і кати Христа вважали, що, розіпнувши його за слово Правди, вони знищили його й духовно. А де ті судді і кати? Що з ними сталося? А Син Божий існує — живе в гущі самого життя, живе в серцях кращих людей планети, вселяючи віру в наше безсмертя, і частка Христової

любоби живе і в душі Литвина, дає йому сили нести свій хрест, і Литвин не шкодує, що йому випав цей хрест.

Я люблю людей, і це правда мого життя. Бо людей створила сила любови. Знаю, що є люди, які й мене люблять, і я вірю, що завтра їх буде більше, ніж сьогодні. А хіба це не щастя — любити інших, знати, що й тебе люблять? Я не маю зла і ненависти ні до кого з людей, навіть до тих, хто чинить мені зло. Думаю, що й вони не мають до мене ненависти. Зло прийшло в їхні душі ззовні, його накиннули, як зашморга. Прийде час, і їх палитиме сором за те, що вони мені заподіяли. Але мої кати — ті ж жертви режиму, як і я. Наша спільна трагедія полягає в тому, що, вбивши в людині віру в Бога, людині прищепили віру в партію, державу, які по своїй природі є сили зла. Вся історія радянської держави є свідченням того, що насильство стало єдиним інструментом управління, єдиним важелем партійної диктатури. Культ "Октября" — це культ насильства, культ зла. Тобто це той же фашизм, але не коричневий, а "червоний". А фашизмові треба сказати своє рішуче ні!

Я вірю, що любов лежить в основі життя і вона подолає і будь-який фашизм — і це свята правда, правда, яку нам дарує небо.

ВІД УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОЗАХИСНОЇ ГРУПИ В СПРАВІ Ю. ЛИТВИНА

Виступ Юрія ЛИТВИНА на суді дуже промовисто оповідає про те насильство, яке чинить влада над учасниками українського правозахисного руху. Як відомо, Юрія Тимоновича ЛИТВИНА засуджено на 3 роки позбавлення волі за сфабрикованим звинуваченням (карна стаття 188 ч. 1 КК УРСР). Ю. ЛИТВИН — тяжко хвора людина, його життя під загрозою.

Така сама розправа за різними вигаданими звинуваченнями спіткала багатьох інших українських правозахисників: В. СТІЛЬЦЕВА, В. СІЧКА, П. СІЧКА, В. ОВСІЄНКА, М. ГОРБАЛЯ, Ярослава ЛЕСЕВА, Петра РОЗУМНОГО, а давніше Петра РУБАНА, Сергія БАБИЧА, Василя БАРЛАДЯНУ і нещодавно заарештованих Віталія КАЛИНИЧЕНКА, Володимира КРАЙНИКА, філолога Ганну Василівну МИХАЙЛЕНКО з Одеси, поета Зиновія КРАСІВСЬКОГО (Моршин Івано-Франківської обл.) та інших правозахисників. Усі вони стали жертвами офіційного розбою. Така ж розправа нині чекає на багатьох інших, сьогодні невідомих правозахисників, яких заарештують завтра. Боротьба з правозахисним рухом — це боротьба, яку так звана народна влада СРСР ось уже 60 років веде з народом. Проблеми, підняті правозахисним рухом, стають дедалі гострішими, коло цих проблем зростає з кожним днем...

Жертвами офіційного розбою стали члени Московської Гельсінської групи, учасники робітничого руху незалежної профспілки на чолі з В. КЛЕБАНОВИМ. Жертвою посилених репресій став А. Д. САХАРОВ — людина, діяч, що уособлює все найкраще, що є в цій країні. Позасудове заслання А. САХАРОВА, вчинене в час окупації Афганістану, свідчить, що влада позбулася останнього стриму, стоячи перед нерозв'язаними проблемами часу. Ми звертаємося до свого народу і кажемо: єдиний реальний шлях виходу із тієї скрути, в якій ми перебуваємо, — це шлях, на який вказує академік САХАРОВ, — правозахисний рух в СРСР.

Поки партія буде тримати монополію на владу, відгородившись од голосу народу стіною тюремних мурів, адміністративних заборон, — жодна з існуючих проблем не розв'яжеться. Місія правозахисного руху — розбудити громадську думку, сприяти створенню незалежної від держави мережі громадських організацій і легалізувати громадську думку в країні. Так зване монолітне радянське суспільство тотожне відсутности цього суспільства, бо це суспільство ніяк не виявляє свого існування,

будучи цілком розтоплене по державних прокрустових ложах дозволеного буття. Це суспільство не має вільної преси, не має своїх об'єднань, не має свого голосу, на має свого тіла. В цьому полягає жах нашого тоталітарного існування, при якому цілий народ стає предметом партійних маніпуляцій, слухняною цячкою в руках власть імущих.

Життєвий рівень трудівника першої країни так званого реального соціалізму — чи не найнижчий в Європі. Український робітник працює щотижня не 41 годину, а значно більше. Адже мало не кожна друга субота оголошується на підприємствах робочою, тобто робочий тиждень сягає фактично 44-45 годин. Це значно більше, ніж у розвинених країнах Заходу, де робочий тиждень часом опускається нижче 40-годинного рівня. І за таку працю в Радянському Союзі робітник одержує злиденну платню, якої ледве вистачає, аби звести кінці з кінцями. Українська трудівниця, жертва своєї рівноправності, змушена працювати нарівні з чоловіком. Але й це не рятує родини від хронічного економічного невикруту, не кажучи про занедбання прямих материнських обов'язків — виховання і догляду дітей. Добрих 70-80% їхньої спільної платні йде на прохарчування. Наш робітник знає, як постійно порушується трудове законодавство — аби тільки виконати виробничий план.

Непомітно, але відчутно на бюджеті родини поступово зростають ціни, девальвуються гроші, постійно бракує предметів найпершого вжитку. Все це відомо кожному, хто не користується послугами закритих урядових крамниць і не має таємних пілг добре забезпеченого начальства.

Становище селян, усе ще змушених тікати до міста, аби мати більш-менш людські умови існування (принаймні нормований робочий день), відсутність у них бажання працювати біля святої землі призвело до того, що держава вже не може обійтись без регулярного закупування зерна в капіталістичних державах, система колгоспного господарювання, неефективна всі роки свого існування, не здатна вилікуватися від своїх вроджених хвороб — які б фінансові ін'єкції їй не робили. Люди, зневірені в колгоспній праці, тікають до міста (молоде покоління лишає все на своїх батьків). Сільське господарство йде од великого краху до ще більшого.

Становище рядової інтелігенції мало чим відрізняється від того, в якому перебувають робітники і селяни. Її турботи полягають у тому, аби якось уможливити матеріальний стан свого життя. Іншої мети вона просто не має. Перетворившись на чиновників державної служби, український інтелігент утратив право назива-

тися ітелігентом і не в змозі виконувати якусь духовну місію. Він або рекрутований до панівної касты партійно-державного чиновництва, або опускається на люмпенське дно — у вічний матеріальний невикрут, у клопоти буденщини і т. д. Усе це питання, обійти які правозахисний рух ніяк не може. Весь комплекс питань, пов'язаних із соціально-економічними і політичними правами людини, має бути в нашому погляді.

Ми так само не можемо миритися з великодержавним шовінізмом (до речі, посяням зверху), який запанував на Україні. Проблеми, висунуті свого часу українськими правозахисниками 60-х років, стали значно пекучіші.

Процес нівелювання націй зайшов задалеко і вирішується він передусім на території України. Українським правозахисником було, є і буде найтяжче. Тут не минуть ні малого, ні старого, ні більш значущого правозахисника, ні початківця-неофіта.

Доля всіх інших народів Союзу РСР залежить від того, чи виграє російський шовінізм свою війну з українським національним організмом (що за кілька століть перебування в імперіальному середовищі зазнав уже органічних змін), чи цієї війни російський шовінізм не виграє.

Правозахисний рух в СРСР став сьогодні фактором міжнародного значення — попри тимчасові втрати в межах країни. Ми вважаємо, що істотною перспективою цього руху було б створення громадських груп правозахисту — в кожному районі Союзу РСР, їх спільна координація і сконцентровані зусилля при збереженні демократичних засад, на яких цей рух існує досі.

Тобто правозахисний рух міг би стати громадським коректором партійного абсолютизму, сталою формою народного волевияву на зразок тих рад, які існували на початку століття і досягли своєї функціональної зрілості в умовах температури переджовтневого 1917 року.

Кожна область, кожен район повинен започаткувати цей правозахисний рух, аби тотальним утискам влади протиставити тотальну волю до забезпечення в країні правового клімату на рівні часу.

Другою перспективою правозахисного руху — вже на міжнародній арені — було б створення міжнародного координаційного центру таких правозахисних груп — на рівні ООН.

Цей міжнародний координаційний центр міг би бути своєрідним варіантом ООН, лігою громадської думки народів, а не урядів держав.

Цей правозахисний координаційний центр, поклавши в свою

основу інтереси Людини, її персональний добробут, як одиниці соціально-світового організму, керувався б у своїй роботі гуманістичними принципами всього людства, а не правовими регіональними постулатами, які завжди є вчорашнім днем людських змагань до соціальної справедливості.

Такий центр міг би бути ідеальною школою вироблення загальнолюдських принципів гуманізму, їхнього повсюдного поширення всупереч регіональним правовим специфікам нелюдських диктатур, що визріли на тілі нашої планети, як її ракові пухлини.

Міжнародна і міждержавна природа правозахисного руху має стати тією основою, на якій люди цілого світу унеможливають агресивні війни, регіональну кривду і зможуть вирішувати ті складні питання, що постають сьогодні перед цілим світом, перед усією планетою — єдиною спільною вітчизною всіх племен і народів...

Ми простягаємо руки правозахисникам Росії і Вірменії, Литви і Естонії, самооборонцям Польщі і прибічникам Чеської Хартії, всім людям Землі, що дбають про оборону прав людини на вільній од державних меж землі, і кажемо: Об'єднаймо наші зусилля вже сьогодні, поки нас не кинуто в провалля світової війни, дим якої вже куріє над планетою!

ПОКАЖЧИК ІМЕН, ЗГАДУВАНИХ В "ІНФОРМАЦІЙНОМУ БЮЛЕТЕНІ № 2"

АНОХІН Павло, журналіст — 25

АНТОНІВ Олена (Тимофіївна), львівський лікар, дружина політв'язня Зіновія КРАСІВСЬКОГО — 14

БАБИЧ Сергій (Олексійович), політв'язень — 34

БАРЛАДЯНУ Валентина — дружина політв'язня Василя БАРЛАДЯНУ — 11

БАРЛАДЯНУ Василь (Володимирович), мистецтвознавець, ув'язнений в Одесі в 1977 р. — 11, 34

БЕРДНИК Олесь (Олександр Павлович), письменник, член УІГ, ув'язнений 6.III.1980 р. на 6 р. особл. + 3 р. засл., — 31

БЕРІЯ (Л.П.) — 30

БОРДУЛЯК Тимофій, укр. письменник — 7

ВАСИЛІВ, працівник КДБ, учасник обшуку у М. КРАЙНИКА (с. Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.) 9. X. 1979 р. — 15

ВАСЮТИНСЬКИЙ, міліціонер із сел. Багдарин Бурятської АРСР, свідчив у справі П. РОЗУМНОГО — 5

ВІНТОНІВ Марія, студентка Чернівецького університету, написала донос на свого вчителя М. КРАЙНИКА — 16

ВЯТКОВСЬКИЙ, слідчий КДБ, учасник обшуку в М. КРАЙНИКА (с. Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.) 22.XI.1979 р. — 15

ГАРКУША В.І., зав. Солонянським райВНО Дніпропетровської обл. — 6

ГОРБАЛЬ Микола (Андрійович), композитор і поет, член УГГ, вдруге ув'язнений 23.X.1979 р. на 5 р. сув. за сфальшованим кримінальним звинуваченням, — 11, 34

ГРАЖДАН, ст. слідчий Одеського КДБ — 13

ДАКУС М., колега М. КРАЙНИКА — 15

ДАНИЛЬЧЕНКО, голова суду на процесі П. РОЗУМНОГО 21.XII.1979 р. — 5

ДЗЕРЖИНСЬКИЙ (Ф. Е.) — 22

ДОЛГІХ, працівник КДБ, учасник обшуку в М. КРАЙНИКА (с. Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.) 9.X. 1979 р. — 15

ДУЖАК Іван, померлий сусід М. КРАЙНИКА в с. Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл., в хаті якого робили обшук 24.XI.1979 р. — 15

- ЖУРАВЛЬОВ**, працівник КДБ, учасник обшуку в М. КРАЙНИКА (с. Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.) 9.X.1979 р. — 15
- ЗВАРИЧ** Василь Миколайович, 1948 р. нар., мешканець м. Долина Івано-Франківської обл., заарештований 10.VI.1979 р. за сфальшованим кримінальним звинуваченням, — 10
- (ЗВАРИЧ) Михайлик, 1978 р. нар., син Василя ЗВАРИЧА, — 11
- (ЗВАРИЧ) Сергій, 1975 р. нар., старший син Василя ЗВАРИЧА, — 11
- КАБАНОВ**, працівник КДБ, учасник обшуку в М. КРАЙНИКА (с. Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.) 9.X.1979 р. — 15
- КАЛИНИЧЕНКО** Віталій (Васильович), інженер, член УГГ, ув'язнений вдруге 29.XI.1979 р. на 10 р. особл. + 5 р. засл. — 34
- КЛЕБАНОВ** (Володимир Олександрович), ініціатор створення незалежної профспілки, ув'язнений до Дніпропетровської СПЛ 7.II.1978 р., — 34
- КРАЙНИК** Володимир — напевно, помилка. Ідеться про КРАЙНИКА Миколу Михайловича (див.) — 34
- КРАЙНИК** Дарія Гнатівна, 1940 р. нар., дружина Миколи — 16
- КРАЙНИК** Микола Михайлович, 1935 р. нар., заарештований 29.IX.1979 р. за створення організації УНФ, — 16
- (КРАЙНИК) Оксана, 1966 р. нар. дочка Дарії і Миколи — 16
- (КРАЙНИК) Тарас, 1963 р. нар., син Дарії і Миколи — 16
- КРАСІВСЬКИЙ** Зіновій (Михайлович), політв'язень, член УГГ, відбуває 5-річне заслання — 14, 34
- КРОШКА**, офіціантка їдальні в м. Долина Івано-Франківської обл., виступала свідком звинувачення на суді ЗВАРИЧА В. М. — 10
- КУЩЕНКО**, нач. Долинського КДБ Івано-Франківської обл. — 17
- ЛЕСІВ** Ярослав (Васильович), учитель, член УГГ, ув'язнений вдруге 15.XI.1979 р. на 2 р. сув. за сфальшованим кримінальним звинуваченням, — 10, 34
- ЛИТВИН** Юрій Тимович, публіцист, член УГГ, ув'язнений вчетверте 6.VIII.1979 р. до 3 р. сув. за сфальшованим кримінальним звинуваченням, — 8, 22, 34
- ЛУК'ЯНЕНКО** Л(евко Григорович), юрист, член УГГ, вдруге ув'язнений за правозахисну діяльність 12.XII.1978 р., — 31
- ЛЯБАХ**, слідчий КДБ, учасник обшуку в М. КРАЙНИКА (с. Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.) 22.XI.1979 р. — 15
- МАЗОНІН** В.Д., міліціонер із сел. Багдарин Бурятської АРСР, свідчив у справі П. РОЗУМНОГО — 5

- МАМОНТ**, голова Солонянського райвиконкому Дніпропетровської обл. — 6
- МАРИНОВИЧ** М(ирослав Франкович), інженер, член УГГ, ув'язнений 23.IV.1977 р. на 7 р. сув. + 5 р. засл., — 31
- МАРЧЕНКО** Алла, дружина політв'язня Миколи ГОРБАЛЯ — 11
- МАСЛІЙ**, працівник КДБ, учасник обшуку в М. КРАЙНИКА (с. Солуків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.) — 15
- МАТУСЕВИЧ** М(икола Іванович), член УГГ, ув'язнений 23.IV.1977 р. на 7 р. сув. + 5 р. засл., — 31
- МЕДВЕДЄВ**, слідчий Долинського КДБ Івано-Франківської обл. — 17
- МЕДВЕДЧУК**, адвокат на суді Ю. ЛИТВИНА — 22
- МЕЛЬНИК** Михайло (Спиридонович), історик, кореспондент УГГ, 9.III.1979 р. внаслідок переслідування покінчив життя самогубством у с. Погреби Київської обл. — 31
- МЕШКО** Оксана (Яківна), 1905 р. нар., член УГГ, колишній політв'язень, мати політв'язня О. СЕРГІЄНКА — 13, 14, 17, 21
- МИХАЙЛЕНКО** Ганна Василівна, учителька, правозахисник, заарештована в Одесі 22.II.1980 р. — 13, 14
- НИЧИПОРЕНКО**, голова Солуківської с/ради (Долинського р-ну Івано-Франківської обл.), учасник обшуків у М. КРАЙНИКА 9.X. та 22.XI. 1979 р. — 15
- НІКІТИНА** М.І., продавщиця з сел. Багдарин Бурятської АРСР, свідчила в справі П. РОЗУМНОГО — 5
- ОВСІЄНКО** В(асиль Васильович), учитель, член УГГ, ув'язнений вдруге 8.II.1979 р. за сфальшованим кримінальним звинуваченням на 3 р. сув., — 31, 34
- ОЛІЙНИК** О.П., нач. токарного цеху в таборі УЛ-314/11 (м. Брянка-6 Ворошиловградської обл.), де відбуває покарання Петро СІЧКО, — 9
- ПАРУБЧЕНКО** Надія Антонівна, мати політв'язня Юрія ЛИТВИНА — 8, 23
- ПЕТРАШ** Стефанія Василівна, дружина політв'язня Петра і мати Василя СІЧКІВ — 17, 18
- ПОКОТИЛО** В., автор статті про Ю. ЛИТВИНА в газетах "Київська правда" та "Культура і життя" 17.IV.1978 р. — 24
- ПРИМА** (чол.), мешканець м. Долина Івано-Франківської обл., був свідком звинувачення на суді В. ЗВАРИЧА — 10
- РОЗУМНА** Федора Степанівна, мати політв'язня Петра РОЗУМНОГО — 7

- РОЗУМНИЙ** Павло, батько політв'язня Петра РОЗУМНОГО, загинув у 1932 р. на будівництві Біломорканалу — 6
- РОЗУМНИЙ** Петро Павлович, 1926 р. нар., викладач англійської мови, член УГГ, ув'язнений 8.X.1979 р. на 3 р. сув. за сфальшованим кримінальним звинуваченням, — 5, 6, 7, 34
- (РОЗУМНИЙ)** Тарас — 1956 р. нар., син Петра, — 6
- РУБАН** Петро (Васильович), художник-інтарсист, втретє ув'язнений 13.X.1976 р. за сфальшованим кримінальним звинуваченням, — 34
- РУДЕНКО** М(икола Данилович), поет, засновник і керівник УГГ, ув'язнений 5.II.1977 р. на 7 р. сув. + 5 р. засл., — 31
- РЯБЕНКО**, слідчий Одеського КДБ, на 22.II.1980 р. лейтенант — 13
- САВЧУК** (можливо, ШЕВЧУК), пом. прокурора Львівської обл. — 14
- САХАРОВ** А.Д. — 34
- СВЕРСТЮК** Євген (Олександрович), 1928 р. нар., літературний критик, ув'язнений 13.I.1972 р. на 7 р. сув. + 5 р. засл. — 5, 7
- СЕРГІЄНКО** Олександр (Федорович), 1932 р. нар., політв'язень, син О. МЕШКО — 14
- СИВАК** Іван Михайлович, 1926 р. нар., мешканець с. Дуброва Солуківської с/р Долинського р-ну Івано-Франківської обл., заарештований 19.II.1980 р. за порушення паспортних правил—16
- СИВАК** (?), 1937 р. нар., дружина Івана Михайловича — 16
- (СИВАК)** Ігор, 10 р., син Івана СИВАКА — 16
- (СИВАК)** Петро, 19 р., син Івана СИВАКА — 16
- (СИВАК)** Ярослав, 21 р., син Івана СИВАКА — 16
- СИМОНЕНКО** Василь (Андрійович), (1935-1963), український поет, його вірш цитує на суді Юрій ЛИТВИН — 32
- СІЧКО** Василь Петрович, 1956 р. нар., член УГГ, ув'язнений разом з батьком Петром СІЧКОМ 5.VII.1979 р. за сфальшованим кримінальним звинуваченням на 3 р. посл. — 9, 18, 19, 20, 31, 34
- СІЧКО** Володимир (Петрович), 1960 р. нар., середульший з трьох дітей Стефанії ПЕТРАШ і Петра СІЧКА, виключений з Київського університету через ув'язнення батька і брата, — 17, 18, 20
- СІЧКО** Оксана (Петрівна), 1963 р. нар., наймолодша дочка Стефанії ПЕТРАШ і Петра СІЧКА, сестра Володимира і Василя СІЧКІВ — 21
- СІЧКО** Петро Васильович, 1926 р. нар., інженер, член УГГ, ув'язнений разом із старшим сином Василем 5.VII.1979

- р. на 3 р. сув. за сфальшованим кримінальним звинуваченням, — 8, 9, 10, 18, 19, 20, 31, 34
- СОКУЛЬСЬКИЙ** Іван (Григорович), 1940 р. нар., поет, член УГГ, колишній політв'язень — 6
- СТРІЛЬЦІВ** Василь Степанович, 1929 р. нар., учитель англійської мови в м. Долина Івано-Франківської обл., член УГГ, ув'язнений вдруге 25.X.1979 р. на 2 р. сув. за сфальшованим кримінальним звинуваченням, — 10, 19, 20, 31, 34
- СТРІЛЬЦІВ** Павло (Степанович), брат Василя СТРІЛЬЦЕВА — 10
- ТВЕРДОХЛІБ**, прокурор Васильківського р-ну Київської обл. — 28
- ТИХИЙ** О(лексій Іванович), 1927 р. нар., учитель, член УГГ, вдруге ув'язнений 4.II.1977 р. на 10 р. особл. + 5 р. засл., — 31
- УКРАЇНСЬКИЙ**, уповноважений КДБ по Васильківському р-ну Київської обл. — 27
- ФОМІН** Олександр, мешканець м. Байрам-Алі Туркменської РСР, у якого ночував М. КРАЙНИК 29.IX.1979 р., — 15
- ШЕВЧУК** (можливо, САВЧУК), пом. прокурора Львівської обл. — 14
- ЯСІНСЬКИЙ**, прокурор Одеської обл. — 13

ЗМІСТ

Від упорядника	3
Пояснення деяких скорочень	4
Засудження правозахисника, педагога Петра Павловича Розумного	5
Юрій Тимонович Литвин	8
Петро Васильович Січко	8
Василь Петрович Січко	9
Василь Степанович Стрільців	10
Ярослав Лесів	10
Зварич Василь Миколайович	10
Микола Горбаль	11
Василь Барладяну — відкриття нової справи, табірної ..	11
Нові арешти, труси	
Ганна Василівна Михайленко	13
Зіновій Красівський	14
Крайник Микола Михайлович	15
Сивак Іван Михайлович	16
Позасудові переслідування	17
Звернення до Асамблеї ООН Стефанії Петраш з приводу захисту родини Січків	18
Юрій Литвин, Останнє слово	22
Від Української правозахисної групи в справі Юрія Литвина	34
Показчик імен, згадуваних в "Інформаційному бюлетені"	38